

پیک دانش

نشریه انجمن علمی - دانشجویی علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه الزهراء (س)
سال شانزدهم، شماره ۷۰۵، تابستان ۹۸ - بهار: ۱۵۰۰ تومان
ISSN : ۱۷۳۵ - ۳۳۹۴

محمد ایرانی در گفت‌وگو با پیک دانش: نوشتن کار ترسناکی است!

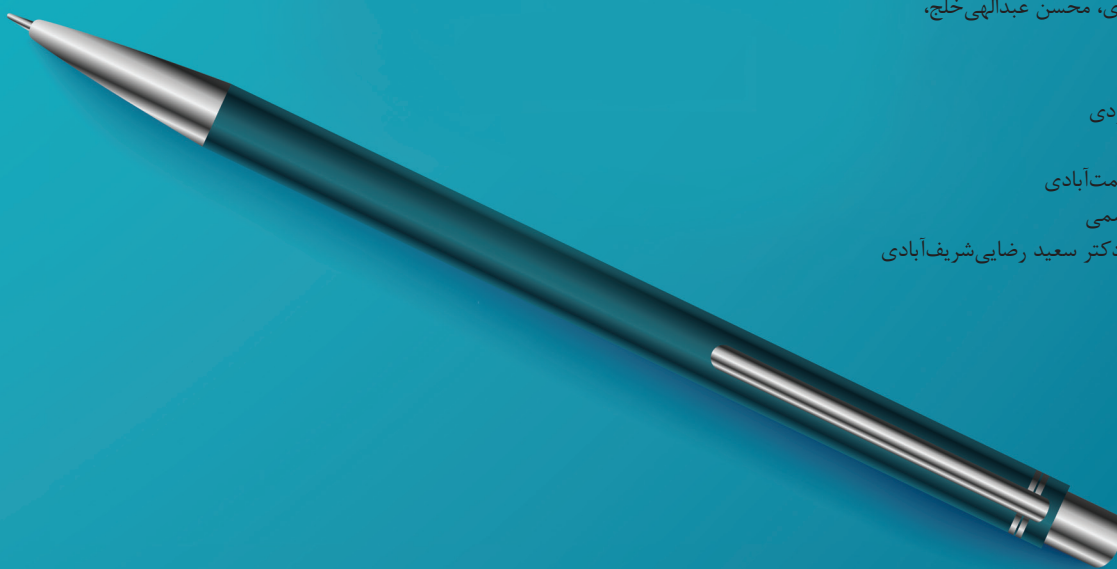
قلم‌ها از شخصیت شما چه می‌گویند؟

قسم به ارزشمندترین ابزار بشر

از جمله اهداف انقلاب: رعایت آزادی قلم در مطبوعات در
چارچوب صواب

پاسداشت قلم

ویژه نامه روز قلم

شناسنامه نشریه
صاحب امتیاز: انجمن علمی - دانشجویی علم اطلاعات و دانش‌شناسی
دانشگاه الزهراء (س)
زیر نظر: اداره کل امور فرهنگی دانشگاه الزهراء (س)
مدیر مسئول: مریم امرایی
amraie.maryam@gmail.com
سردبیر: کیمیا تقی‌زاده‌میلانی
هیئت تحریریه: مریم امرایی، زینب محبی، زهره کاظم‌زاده
همکاران این شماره: احمد کنجوری، محسن عبدالهی‌خلج،
نرجس‌سادات موسوی‌عبادی
ویراستار: مریم امرایی
کاریکاتورست: سمانه شیری‌دهکردی
تصویرگر: محیا باطنی
طراح و صفحه‌آرا: سپیده طالبی‌همت‌آبادی
طراح لوگو: سید محمدحسین هاشمی
با تشکر از استادان مشاور نشریه: دکتر سعید رضایی‌شریف‌آبادی
دکتر معصومه کربلاآقائی‌کامران
کارشناس نشریه: زهرا وزیری
چاپ و صحافی: دامون
لیتوگرافی: دامون

نوشتن کار ترسناکی است!

نظام آموزشی ما نتیجه‌گرا است / مراکز فرهنگی به دنبال خلق و ابداع نیستند

مصاحبه کننده و پیاده‌سازی مصاحبه: مریم امرایی (دانشجوی کارشناسی ارشد دانشگاه الزهرا (س)، گرایش مدیریت اطلاعات، ورودی ۹۶)، amraie.maryam@gmail.com

اشاره

و نقاب‌های نویسنده متن را بیابد و با عبور از آن به ناخودآگاه راوی / نویسنده نزدیک شود.

در این صورت می‌بینیم که نوشتن کار ترسناکی است. چون افشاگر است و گاهی بی‌آنکه بدانیم و بخواهیم دست ما را رو می‌کند. پس اگر با خودمان روراست نیستیم بهتر است بی‌خیال نوشتن شویم و مسیر دیگری را انتخاب کنیم.

ابزارها نباید مقدس واقع شوند

در قرن بیستم، قلم و کاغذ مهمترین و مؤثرترین ابزار ذخیره‌سازی اطلاعات بود و حالا کتابخانه‌های الکترونیکی به وجود آمده‌اند. فکر می‌کنید با این دگرگونی موقعیت ابزار و مواد نوشتن، مسئولیت و وظیفه ما چیست؟

اول اینکه ابزارها مقدس نیستند و نباید هم باشند. زمانی بشر با گاری مسافرت می‌کرد و حالا همان گاری به خودرو و بعد از آن هم به هواپیما تبدیل شده است. چه بسا در آینده جایابی انسان شکل‌های تازه‌تری پیدا کرده و در لحظه صورت بگیرد. می‌خواهم بگویم در زمانی که هواپیما اختراع شده الزامی برای استفاده از گاری وجود ندارد.

نکته دوم اینکه هیچ چیز از بین نمی‌رود بلکه تغییر پیدا می‌کند. زمانی تئاتر تنها هنر نمایشی بود اما بعدها رادیو اختراع شد که بشر فکر میکرد جای روزنامه و کتاب را گرفته است اما با آمدن تلویزیون و به دلیل

به‌عنوان اولین سوال به نظر شما نوشتن به چه کار زندگی انسان می‌آید؟

نوشتن برای آن‌ها که می‌نویسند پیش و بیش از هر چیز یک جور خودابرازی است. شیوه‌ای که با آن با دیگران و با جهان ارتباط برقرار می‌کنیم. دریافت و نگرش‌مان را به اشتراک می‌گذاریم و در نهایت می‌کشیم ردی از خود به جا بگذاریم. از این منظر، نوشتن پاسداشت زندگی است. نشانه‌ای از تلاش همیشه انسان برای کنار زدن مرگ و پاسخی برای میل ما به جاودانگی. چیزی شبیه کاری که شهزاد قه‌گو با روایت‌گری و قصه‌های تودرتویش در هزار و یک شب می‌کند. کتابی که خواندنش را به شدت توصیه می‌کنم.

تصویر دروغ نمی‌گوید

به نظرتان اصول اخلاقی نویسندگی شامل چه چیزهایی می‌تواند باشد؟

مهمترین اصل در نوشتن «روراستی» و صدق نویسنده، در وهله اول با خود و سپس با مخاطب است. پیش‌شرط دستیابی به این ویژگی را باید در زندگی شخصی جست‌وجو کنیم. چه اینکه مهمترین منبع ما برای نوشتن، زندگی (یعنی ترکیبی از گذشته، خاطرات، تجربه‌ها، آرزوها، ناکامی‌ها و...) است. بین اهالی سینما جمله مشهوری هست که: «تصویر دروغ نمی‌گوید». این درباره همه قالب‌های هنری و مشخصاً نوشتن هم صدق می‌کند. نوشته، نویسنده را لو می‌دهد. مخاطب باهوش با خواندن نوشته می‌تواند وانمودها

نوشتن یکی از مهم‌ترین مهارت‌های واجب برای هر دانشجو و به طور کلی هر انسانی است. اینکه چگونه میتوان متنی ماندگار و خوب نوشت بحثی بسیار جدی و چالش‌برانگیز است. برای خوب نوشتن و مستند شدن نوشته چکار باید کرد؟ و چرا خیلی از افراد اشتیاقی برای نوشتن ندارند؟ اینکه ابزار نوشتن نسبت به گذشته تغییر پیدا کرده است آیا در نوع نوشتار هم مؤثر است؟ متنی که در ادامه می‌خوانید حاصل گفت‌وگو با محمد ایرانی، مدیر آموزش معاونت استان‌های صداوسیما جمهوری اسلامی ایران درباره همین چالش‌ها است.

ایشان کارشناسی علوم اجتماعی دارد اما با ورود به عرصه تحصیلات تکمیلی در رشته علوم ارتباطات ادامه تحصیل داده و در حال حاضر هم دانشجوی دکتری فرهنگ و ارتباطات است. او می‌گوید در دوران کودکی در کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان نوشتن را آغاز کرده و در روزگار نوجوانی با ورود به جشنواره‌ها، همایش‌های ادبی، قصه‌گویی و شعر، نوشتن را به صورت جدی پیگیری کرده است. این میان نویسنده بودن مادر هم به کمک ویژه‌ای برایش بوده است. بنا به همه این دلایل او بهترین گزینه ما برای گپ‌وگفتی صمیمی و جدی به بهانه روز قلم بود.

خوب گوش بدهیم و خوب بخوانیم

قلم، انسان‌ها را که ده‌ها فرسخ از هم فاصله دارند به هم متصل می‌کند. دانشجویان چگونه می‌توانند در این حوزه مؤثر واقع شوند؟

وقتی چند عدد با هم ضرب یا تقسیم می‌شوند حاصل آن یک عدد می‌شود که یا مثبت است یا منفی و نتیجه محسوب می‌شود اما نتیجه مهم نیست؛ مهم ضرب و تقسیم است که اگر اصلاح شود نتیجه هم اصلاح می‌شود. بخشی از این مسأله مربوط به نظام آموزشی است. تا زمانی که درگیر مدرسه، دانشگاه، کلاس‌های خصوصی یا کلاس‌های تقویت زبان و روانشناسی هستیم (که واکاوی مسئله را به یاد نمی‌دهند) به بیراهه می‌رویم. نظام آموزشی ما نتیجه‌گرا است؛ درس می‌خوانیم تا نمره بگیریم و کنکور شرکت می‌کنیم تا به دانشگاه برویم. با این حساب از کسی که در این نظام آموزشی تربیت شده نمی‌توانیم انتظار یک نویسنده خوب داشته باشیم. زیرا نظام آموزشی به ما فهمیدن و درک کردن را نمی‌آموزد. به اضافه اینکه، اساساً برنامه کتابخوانی در کشور ما وجود ندارد. تا دوران راهنمایی زنگ انشاء هست اما دوره دبیرستان زنگ انشاء حذف شده است. با بالا رفتن تحصیلات از نوشتن دورتر می‌شویم و بیشتر به سمت مقاله و پایان‌نامه سوق پیدا می‌کنیم که این‌ها هم فرم‌هایی از نوشتن هستند که شدیداً بسته و ضدخلاقیتند.

از طرفی مراکز فرهنگی ما، از حوزه تا تبلیغات اسلامی و فضای رسانه‌ای موجود اعم از مکتوب و مجازی، به دنبال خلق و ابداع نیستند. حال آنکه به جای تقلید و تکرار باید پرورش افراد متفکر در رأس فعالیت‌های مراکز فرهنگی قرار گیرد.

با همه این حرف‌ها و با وجود همه مشکلات گریزی از مبارزه و ادامه دادن نیست. در شب و تاریکی چراغ کم‌نور می‌درخشد و بیشتر رؤیت‌پذیر است. پس دوستان دانشجوی من باید اهل ستیز با وضع موجود باشند و نه گریز. نباید از خلاقیت دست بردارند و باید بکوشند پیشرو باشند.

این وسط، همه ما به خصوص دانشجویان رشته علوم انسانی و طلاب حوزه علمیه و اهالی هنر به دو چیز نیاز داریم؛ یکی خوب نوشتن؛ و دومی خوب حرف زدن. این دو ویژگی از هر چیز دیگری واجب‌ترند و برای دستیابی به آن‌ها لازم است که خوب گوش بدهیم و خوب بخوانیم. خوش شنیدن باعث خوب حرف زدن و خوب و مفصل خواندن باعث ارتقای کیفیت نوشتن‌مان می‌شود. دیگر اینکه نسبت دریافتی ما در مقایسه با خروجی‌هایمان باید چند برابر باشد. گوستاو فلوبر، نویسنده فرانسوی برای نوشتن آخرین رمانش ۱۵۰۰ جلد کتاب خواند و یادداشت‌برداری کرد و این برخلاف آنچه کتاب‌های عامه‌پسند و زرد روان‌شناسی می‌گویند، الگوی درست هر آدم موفق است. هیچ راه میان‌بری وجود ندارد و باید بسیار سختی کشید و کار کرد. به غایت تلاش کردن و آموختن و با این دست‌مایه حرکت به سمت خلق و افزودن چیزی به این جهان؛ این شاید تنها فرمول حقیقی برای نوشتن باشد. و برای زندگی.

داشتن صوت و تصویر با هم عده‌ای کار را تمام شده فرض کردند تا اینکه فضای مجازی وارد زندگی افراد شد و به همین منوال گفتند رادیو، روزنامه و تلویزیون از بین می‌روند. از بین رفت؟ من معتقدم هیچ‌کدام این‌ها از بین نمی‌روند. چون طرفداران خود را دارند و پایه‌پای هم در حال حرکت هستند.

و اما نکته سوم؛ یکی از مهم‌ترین ویژگی‌ها در نویسندگی «فرزند زمانه خود بودن» است؛ معاصر روزگار خود بودن. مثل مولوی و فردوسی که گرچه شیوه‌های متفاوتی را بکار گرفتند اما هر دو در روزگار خود زیستند و به فراخور توانایی و قوت‌شان در طول تاریخ زنده مانده و به دست ما رسیده‌اند. بنابراین ما هم باید زبان نسل امروزی خود را بدانیم.

در این بحث رمان‌های روسی مثال‌های خیلی خوبی هستند. وقتی داستان‌های روسی را می‌خوانیم، می‌بینیم جزئیات نقش‌ها، موقعیت‌ها و حتی لباس پوشیدن‌ها به شدت روسی است و اتفاقاً از پس همین روسی بودن و خاص بودن است که برای مخاطب غیر روسی جذاب است. به قول مرتضی آوینی: «مردم جهان فوراً را می‌ستایند چون که به شدت آمریکایی‌ست و کوروساوا را می‌ستایند چون که به شدت ژاپنی‌ست». پس یک متن باید علاوه بر اینکه روی افراد زمانه و زمینه خود تأثیر می‌گذارد برای نسل‌های بعدی و غیر خودی هم ماندگار باشد. مثال دیگر قرآن کریم است که جدای از وحی بودنش یک کتاب است. کتابی که بعد از ۱۴۰۰ سال هنوز ماندگاری دارد و در عین حال برای اعراب همان زمان هم جذابیت داشته است. برای اینکه اثر ماندگاری بنویسیم باید خلاق باشیم و عمیق.

اما در بحث ابزار این را هم نباید فراموش کنیم که ابزار فریبنده است. زمانی که از ماشین تایپ برای نوشتن استفاده می‌شد جملات قابل اصلاح نبود. یعنی نویسنده باید از قبل روی جملات فکر می‌کرد و با دقت کامل می‌نوشت اما حالا با چند کلید به راحتی می‌توان متن را اصلاح کرد. امکانی که به شکلی باعث سطحی و شلخته شدن نوشته‌ها شده است. بعید نیست که در چند سال آینده کتاب آنلاین به وجود بیاید. به جوری که نویسنده و مخاطب در زمان معینی به نوشتن و مطالعه بپردازند؛ یعنی از تولید به مصرف. به قول یکی از اساتید گاهی قلم وحشی می‌شود. وقتی یک اسب وحشی را در صحرا رها می‌کنند به هر طرف می‌رود، ولی اگر رام شود آرام‌تر و هدفمند حرکت می‌کند. قلم هم همینطور است، اگر رام نباشد ممکن است هرچور که بخواهد بنویسد. بنابراین ابزار مهم نیست، نوع نوشتن مهم است.

قلم‌ها از شخصیت شما چه می‌گویند؟

طنز مزه

زهره کاظم‌زاده (دانشجوی کارشناسی مهندسی فناوری اطلاعات دانشگاه ارشد دماوند، ورودی ۹۶)، ZKz304@gmail.com

قلم مثل بلیت اتوبوس نشانه شخصیت صاحب خود است. در عین حال می‌توان شخصیت و طالع صاحب قلم را از روی نوع و مدل قلم حدس زد. در این جا ما به بررسی بخشی از قلم‌هایی که به دستمان رسیده پرداخته‌ایم. زوایای پنهان صاحبان قلم، زوایای پنهان خودشان بوده و این صفحه هیچ‌گونه مسئولیتی در قبال این زوایا - به‌ویژه حاده - ندارد.

برای نوشتن به فشار زیادی نیاز دارد و از ده‌ها سال پیش تاکنون ظاهر خود را حفظ کرده همچنین توانایی در آوردن بابای دست را به تنهایی دارد. طرفداران این قلم که بیش‌تر از بین متولدین دهه‌های چهل تا شصت هستند، انسان‌هایی سخت‌کوش، ساده و بی‌آلایش هستند. اصولاً راضی نمی‌شوند با تکنولوژی‌های روز آشنا شده و راحت‌تر زندگی کنند برای مثال پشتی را به مبل ترجیح می‌دهند و شب‌ها روی پتو می‌خوابند.

قلم خوبی است. علاوه بر توانایی نوشتن، پاک کردن هم بلد است که البته به جنس پاک‌کن و شانس صاحب قلم بستگی دارد. دانش‌آموزان اول تا سوم ابتدایی عاشقش هستند و در زنگ تفریح به‌عنوان سلاح دفاعی فارغ‌التحصیلی مقطع دکترا به همراه خود دارند. به آن‌ها زیاد سخت نگیرید و با خرید یک مداد تراش به‌عنوان هدیه تولد، خوش حالشان کنید.

رقیب یا به اصطلاح هووی تمامی قلم‌های تولید شده‌ی ماقبل از خود است. روی کاغذ کاربردی ندارد اما به‌جایش با موبایل و تبلت کار می‌کند و صاحبش می‌تواند با آن کلاس گذاشته و اعتماد به نفسش را افزایش دهد. طرفداران این قلم اغلب نظم و انضباط خوبی ندارند؛ چرا که اکثراً آن را گم کرده یا خرابش می‌کنند. از ما می‌شنوید چیزی به آن‌ها امانت ندهید وگرنه خود دانید.

عجب کرده‌اید؟ خب این هم نوعی قلم است دیگر! حتماً که نباید چیزی بنویسد. این قلم علاوه بر نام، طعم‌های متفاوتی هم دارد - تصویری که مشاهده می‌کنید متعلق به نوعی شترمرغ که خدا پیامرز چشم‌های ورقلمبیده‌ای هم داشت، می‌باشد - بر سر سفره‌های ایرانی اینکه آن را چه کسی بخورد دعواست. دوست‌داران این قلم‌ها اغلب انسان‌هایی خشن و محیط‌زیست محسوب می‌شوند. هرگز حیوان خانگی‌تان را به حیوانات و محیط‌زیست محسوب می‌شوند. هرگز حیوان خانگی‌تان را به آن‌ها نسپارید مگر اینکه قصد جانشان را کرده باشید.

محسن عبدالهی خلج (دانشجوی کارشناسی ارشد مدیریت رسانه دانشگاه پیام نور تهران، ورودی ۹۶، مدیر مسئول نشریه گذرگاه)،
Mohsen.abdollahi1371@gmail.com

پروردگار بزرگت، هم او که انسان را به وسیله «قلم» تعلیم داد، و آنچه را نمی‌دانست به او آموخت.^۳

برای قلم امتیازاتی است که در بیان و کلام نیست. بقا و جاودانگی آثار قلم، دقیق بودن نوشته‌های اهل قلم، عمیق بودن و پرمحتوا بودن آن از مزیت‌های قلم است. در اهمیت قلم همین کافی است که رسول اکرم (صلی الله علیه و آله) فرمودند: «آن اول ما خلق الله القلم، فقال له اكتب فجرى بما هو كائن الي الابد؛ به درستی که نخستین چیزی که خداوند آفرید، قلم بود؛ پس به او فرمان داد بنویس! و او آن چه را بوده و خواهد بود تا روز قیامت نوشت».^۴

قلم، قوی‌ترین و موثرترین ابزار دست بشر

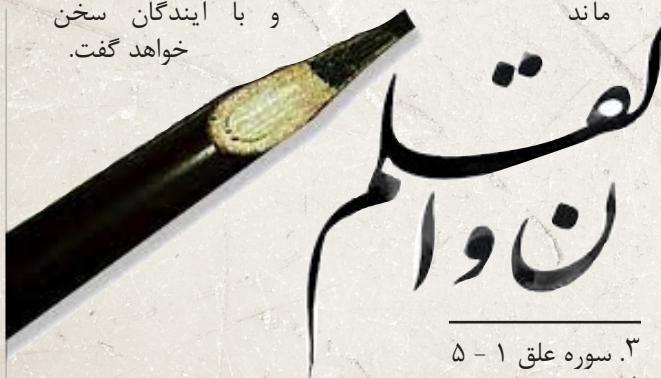
قلم، همان چیزی است که سرچشمه‌ی پیدایش تمام تمدن‌های انسانی، و پیشرفت و تکامل علوم، و بیداری اندیشه‌ها و افکار، و شکل گرفتن مذهب‌ها و سرچشمه هدایت و آگاهی بشر است. تا آن‌جا که دوران زندگی بشر را به دو دوران تقسیم می‌کند (دوران تاریخ) و (دوران قبل از تاریخ)؛ دوران تاریخ بشر از زمانی شروع می‌شود که خط اختراع شد و انسان توانست ماجرای زندگی خود را بر صفحات حفظ کند و یا به تعبیر دیگر دورانی است که انسان دست به قلم گردید، و از او (ما یسطرون) یادگار ماند. آن چه از اندیشه‌ها بر روی سنگ یا پوست یا کاغذ ثبت می‌شود، همیشه پایدار می‌ماند، از نسلی به نسل دیگر می‌رسد و از دوره ای به دوره دیگر انتقال می‌یابد. سنگ نبشته‌هایی که بر دل کوه‌ها یا بر روی گورها و دیوارهای معابد و مساجد نقش بسته است، هزاران سال باقی مانده و همچنان باقی خواهد ماند و با آیندگان سخن خواهد گفت.

سوره‌ی قلم دومین سوره‌ای است که بعد از بعثت پیامبر بر او نازل می‌شود. سوره‌ای که در شهر مکه بر پیامبر اسلام فرود آمده است. شهری که در آن نویسنده و اهل قلمی در آن یافت نمی‌شد و اگر کسانی هم سواد خواندن و نوشتن داشتند، در کل سرزمین مکه که پایتخت عبادی، سیاسی و اقتصادی حجاز بود تعدادشان از بیست نفر تجاوز نمی‌کرد. ابتدای سوره با سوگند شروع می‌شود. چه سوگند عجیبی؟! «ن والقلم». شگفتی آن جاست که در سرزمینی که اهل قلم نیستند، قسم به قلم خورده می‌شود. در واقع آن چه به آن در این‌جا سوگند یاد شده است، ظاهراً موضوع کوچکی است: یک قطعه نی، و یا چیزی شبیه به آن و کمی ماده سیاه رنگ، و سپس سطوری که بر صفحه کاغذ ناچیز رقم زده می‌شود.

چرا سوگند به قلم؟

خداوند متعال از این جهت این سوگند را یاد کرده که قلم و نوشته از بزرگ‌ترین نعمت‌هایی است، که خدای متعال، بشر را به آن هدایت کرده، به وسیله آن حوادث غایب از نظرها و معانی نهفته در درون دل‌ها را ضبط می‌کند و انسان به وسیله قلم و نوشتن می‌تواند هر حادثه‌ای را که در پس پرده قرار گرفته یا به فراموشی سپرده شده را نزد خود حاضر سازد. مثل اینکه حادثه‌ای قرن‌ها پیش، همین الان در حال وقوع است و حوادث هزاران فرسنگ آن طرف‌تر در همین‌جا دارد رخ می‌دهد. پس قلم و نوشتن در عظمت، دست کمی از کلام ندارد. در عظمت این دو نعمت همین بس که خدای سبحان بر انسان منت نهاده که وی را به سوی کلام و قلم هدایت کرده، و طریق استفاده از این دو نعمت را به او یاد داده، و درباره کلام فرموده: (خلق الانسان علمه البیان)^۱ و درباره قلم فرموده: (علم بالقلم علم الانسان ما لم يعلم)^۲.

نخستین آیتی که در غار «حرا» بر قلب پاک پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم نازل شد نیز به مقام والای قلم اشاره شده، آنجا که می‌فرماید: اقراء باسم ربك الذي خلق - خلق الانسان من علق - اقراء و ربك الاكرم - الذي علم بالقلم - علم الانسان ما لم يعلم: (بخوان به نام پروردگارت که مخلوقات را آفرید، و انسان را از خون بسته ای ایجاد کرد، بخوان به نام

۳. سوره علق ۱ - ۵

۴. بحار الانوار، ج ۵۷، ص ۳۷۴.

۱. سوره الرحمن آیات ۳ و ۴

۲. سوره علق آیات ۴ و ۵

قسم به ارزشمندترین ابزار بشر

بشر از قلم و آن چه بدان نوشته می‌شود، سود جسته است. تورات و انجیل، اگر چه به صورت اصیل برای پیروان ادیان یهود و نصارا باقی مانده است، اما هر چه هست در سایه قلم و نگارش پایدار مانده است. از همه مهم‌تر، قرآن کریم، آخرین و کاملترین کتاب خدا که در پانزده سده پیش بر آخرین و برترین پیامبران وحی شده است، توسط کاتبان وحی بر ابزارهای نوشتنی آن زمان نقش بست و هم اکنون مسلمانان سراسر جهان از آن بهره می‌برند. نیز سخنان انبیاء عظام الهی و گفتار گهربار معصومین (علیهم السلام) به وسیله قلم نویسندگان و گویندگان به اسلامیان رسیده است.

نقش قلم از نقش زبان، شمشیر، درهم و دینار، شهرت و فرزند بیشتر است. زیرا قلم تجربه قرن‌ها را به هم منتقل می‌کند و فرهنگ را رشد می‌دهد. افراد را با قلم می‌توان خواب یا بیدار کرد. ملتی را می‌توان با قلم، عزیز یا ذلیل کرد. قلم گزارشگر تاریخ است. سوگند به قلم، نشانه‌ی فرهنگ و تمدن است. تکیه بر قلم، تکیه بر سند و استدلال است.

رسول اکرم می‌فرمایند: «در میان تمام صداها، سه صدا امتیاز دارد: صدای قلم دانشمندان، صدای پای مجاهدان و صدای چرخ ریسندگان.» آری، امتی‌ عزیز است که علم و قدرت و اقتصادش پویا باشد و اگر امروز بخواهیم این سه صدا را نقل کنیم، بنابر قول حجت‌الاسلام قرائتی در تفسیر نور باید بگوییم: صدای چاپخانه، توپخانه و کارخانه، یعنی قدرت فرهنگی، نظامی و اقتصادی.

تاکید بسیاری که قرآن کریم به قلم و اهل قلم دارد، نشان از اهمیت زیاد این مساله دارد. موثرترین افرادی که در جنگ نرم کنونی، بیشترین نقش را در هدایت و پیشروی به سمت اهداف درست را ایفا می‌کنند، اهالی قلم و نویسندگان هستند. در همین راستا باید آن‌ها بر کاری که انجام می‌دهند، افتخار کرده و در جهت پیشرفت و تعالی آن و تربیت موثر افراد در امر نوشتن تلاش مضاعفی داشته باشند.

رعایت آزادی قلم در مطبوعات در چارچوب صواب

زینب محبی (دانشجوی کارشناسی علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه الزهراء (س)، ورودی ۹۷)،
Zeinab.m12344321@gmail.com

منظم و مرتب کرد آن را به غیر مردم خود، به ملل دیگر تزریق کرد. که ملت خود را پیشرفته و بقیه ملل را در حال پیشرفت می‌خواند و این طرز فکر بر روی مردم به خوبی تاثیر گذاشته است. پس قلم در انتقال فکر و فرهنگ که روح جامعه را شکل می‌دهد، نقش اساسی دارد. فرهنگ است جسم جامعه را از سمتی به سمت دیگر می‌کشاند و اندوخته یک ملت را ثبت نمی‌کند. اندوخته‌ای که در ملتی فکر خموشی، بی‌حرکی و ایستا بودن را تزریق می‌کند و دانسته‌ای که ملتی را فعال، محرک، مولد و مبارز به بار می‌آورد. لذا نقش قلم در ساخت و پرورش فرهنگ و انتقال آن به مخاطب کنونی و بعدی، از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است، حتی در قرآن با قسم به آن یاد کرده و آزادی قلم در مطبوعات اگر در چارچوب صواب رعایت شود، از اهداف انقلاب به شمار می‌آید. در دیدارهای مقام معظم رهبری با اعضای انجمن اهل قلم، بر ضرورت حفظ و تداوم این تشکیلات در مولد فکر بودن و تزریق افکار و فرهنگ اصیل به مردم از طریق مطبوعات و مجلات و کتب و... از وظایف ایشان بر شمرده‌اند. قلمی که با آن ملت را محرک و فعال و مبارز و ایستاده بار می‌آورد. تفاوت فرهنگ برخاسته از دانش صاحب قلمی با تقوا، صادق، منصف، و عفیف در آنجا مشخص می‌شود که وقتی به ملتی می‌گوید از لحاظ اقتصادی ما می‌توانیم از ملل غربی پیش‌تاز شویم، آن را رد نمی‌کند و به خطر تزریق فرهنگ و روحیه خودباوری، خود را توانا می‌بیند تا صاحب قلمی که ترس و عدم مقاومت و سازش را به ملت خود تزریق می‌کند و این قدرت قلم را می‌رساند.

استادی می‌گفت: قلم به صاحب خود خیانت نمی‌کند، آنچه را از فکر می‌گذرد و درون ضمیر توست، بر کاغذ نقش می‌بندد. لذا ارزش قلم از نظر کسی پوشیده نیست، پیشینه بشر با وجود کتبی‌ها و پوستینه‌ای به جای مانده، شاهد این مدعاست که با هدف انتقال تجربیات و تاریخ و سرنوشتی که بر او گذشته است، ثبت کرده است. تفاوت‌هایی که بیان با قلم در انتقال مفاهیم و فرهنگ دارد، گویا ارزش والای قلم است، چرا که آنچه بر زبان رانده می‌شود، مانند مرغی است که از قفس پریده و به چنگ آوردن آن، کار دشواریست در حالی که با نوشتن مطلب، گویی آن را در بند کشیدی و به راحتی از بین نمی‌رود. از جمله ویژگی‌های قلم، باقی ماندن مطلب ثبت شده است که فرمایش امام علی علیه‌السلام آن را تایید می‌کند: دانش خود را با نوشتن در بند کشید و باعث ماندگاری آن می‌شود. هم چنین مطلب نوشته شده، دقیق و عمیق است، زیرا صاحب قلم، برای نوشتن مطلبی ساعت‌ها فکر می‌کنند، مطالب را خراب می‌کند، از نو می‌سازد و این باعث پختگی و عمق مطلب می‌شود. پس آنچه در مطبوعات و مجلات و کتب که حاصل قلم بشر است، باعث انتقال آن به مخاطب حاضر و حتی نسل بعدی خود می‌شود. گویی قلم هدفی بیش از انتقال مفاهیم به مخاطب عصر حاضر خود دارد و در تلاش است آنچه را در فکر او می‌گذرد و احساساتی که تجربه می‌کند، با نسل بعدی و ملل دیگر به اشتراک بگذارد. مسئله‌ای که غرب آن را به خوبی متوجه شده و دانسته‌ها و اندوخته‌های خود را با قلم

پاسداشت قلم

دکتر احمد کنجوری (دبیر زبان و ادبیات فارسی و مدرس
دانشگاه لرستان، فرهنگیان، پیام نور و علمی کاربردی)،
ahmad1360514@gmail.com

جدال سنگ‌ها و آهن‌ها
وزش جهالت‌های مدرن
هجوم نابه‌جایان از هر سو
رویش قارچ‌گونه‌ی بی‌پناهی‌ها و تنهایی‌ها
تکرار تاریکی...
قلم را
پاس باید داشت
و زیستن در سایه‌سار خرد را.
قلم را و خرد را
خدا
خود ساخت.

اعجاز خرد

در زندگی از خرد، سخن ساز کنیم
از روزنه‌ی تفاهم آغاز کنیم

راهی به صداهای مخالف باید
با معجزه‌ی صمیمیت باز کنیم

قلم چشمه جوشان فکر و اندیشه

ثبت و ماندگاری دانش و تاریخ و آموزه‌های دینی همواره بر دوش قلم بوده است و به دست کاتبان علم و تاریخ مکتوب گشته و نسل به نسل منتقل شده و میراثی عظیم از تلاش گذشتگان برای پیشرفت بشریت به نسل‌های بعد منتقل شده است. امام صادق (ع) فرمود: «وَ الْكِتَابُ عَلَى قَدْرِ كَاتِبِهِ» (قمی ۱۴۰۴ ق.). نوشتار نمایانگر ارزش نویسنده است «پس قلم نعمت است از جانب پروردگار».

علامه طبرسی رحمه‌الله‌علیه در این مورد می‌نویسد: «بیان دو گونه است: بیان زبان، و بیان قلم، بیان زبان با گذشت زمان کهنه می‌شود و از بین می‌رود، ولی بیان قلمها تا ابد باقی است» و نیز گفته‌اند: «ان قوام امور الدین و الدنيا بشيئين القلم و السيف و السيف تحت القلم» پایه امور دین و دنیا بر دو چیز است: «قلم» و «شمشیر» و شمشیر زیر پوشش قلم قرار دارد (طبرسی ۱۳۷۲). چه خوب است نامیدن روزی به نام قلم تا یادآورمان باشد که چه نقش مهمی در پیشرفت بشریت و انسانیت داشته است و این بزرگداشت مصداقی باشد بر «الَّذِي عَلَّمَ بِالْقَلَمِ عَلَّمَ الْإِنْسَانَ مَا لَمْ يَعْلَمْ».

قلم اولین مخلوق خدا^۱ و زبان دوم انسان‌ها است. قلم جاری کننده افکار، اندیشه و حکمت؛ متفکران، دانشمندان و حکمایان بر سطور کاغذی است که رابط بین دانش گذشته و آینده بشر و حافظ آن است و نوشتار چشمه جوشان و جاری تجربه‌ها و هادی و راهنمای جویندگان حقیقت است. هماگونه که زبان آدمی نشر دهنده تفکر و آگاهی اوست در ساختار و بدنه نوشتار و انتقال دانش قلم نقش زبان را در باز نشر آنچه در ذهن نویسنده است را داراست و روشنگر تفکر، منش و شخصیت نویسندگان است چنانچه امیرالمومنین (ع) می‌فرماید: «رَسُولُ الرَّجُلِ تَرْجُمَانُ عَقْلِهِ وَ كِتَابُهُ أُبْلَغُ مِنْ نُطْقِهِ» (تمیمی آمدی ۱۴۱۰ ق.). «نوشتار آدمی رساتر از گفتار اوست خردورزی‌های آدمی بر کرانه قلم‌های او استوار است.»

قلم غواص دریای معانی سخن هایش همه چون دُرّ کانی^۲

- ۱- عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ع قَالَ أَوَّلُ مَا خَلَقَ اللَّهُ الْقَلَمَ فَقَالَ لَهُ اكْتُبْ فَكَتَبَ مَا كَانَ - وَ مَا هُوَ كَائِنٌ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ «قلم نخستین آفریده کردگار است. به او فرمود: بنگار، و قلم آنچه را بود و تا روز رستخیز خواهد بود، همه را در نوشتار آورد.»
- ۲- عطار، بلبل نامه

۱. تمیمی آمدی، عبدالواحد بن محمد. ۱۴۱۰ ق. غرر الحکم و درر الکلم. مصحح سیدمهدی رجائی. قم: دارالکتاب الاسلامی.
۲. طبرسی، فضل بن حسن. ۱۳۷۲. مجمع البیان فی تفسیر القرآن. مصحح یزدی طباطبایی، فضل الله. تهران: ناصر خسرو.
۳. قمی، علی بن ابراهیم. ۱۴۰۴ ق. تفسیر القمی. مصحح طبیب موسوی جزائری. جلد ۲. قم: دارالکتاب.

سمانه شیریدهکردی (کارشناس ارتباط
تصویری از دانشگاه شهید چمران اهواز)،
samanedehkordi3@gmail.com

قلم نسل

به نسل

